

Nr 15.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om höjning av folkpensioner m. m.; given Stockholms slott den 2 januari 1953.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för denna dag, föreslå riksdagen att dels antaga härvid fogat förslag till lag om höjning av folkpensioner m. m., dels ock bifalla det förslag i övrigt, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF ADOLF.

G. E. Sträng.

Propositionens huvudsakliga innehåll.

I propositionen föreslås att från och med maj 1953 folkpension i form av allmän ålderspension, tilläggspension, änkepension eller hustrutillägg skall för år räknat höjas med belopp motsvarande sju indextillägg eller med 210 kronor för änkepensionsberättigad och för hustru, som uppbär hustrutillägg, 280 kronor för gift pensionsberättigad, vars make åtnjuter ålderspension eller tilläggspension eller vars hustru uppbär hustrutillägg — d. v. s. för två åldriga makar sammanlagt 560 kronor — samt 350 kronor för annan pensionsberättigad. Det under år 1952 utgående extra tillägget å folkpensionerna föreslås även i fortsättningen komma folkpensionärerna till godo och inarbetat i folkpensionen.

I enlighet härmed skulle alltså — bortsett från bostadstillägg — vid nuvarande indexläge folkpensionen för en ensamstående ålderspensionär eller en ensamstående invalidpensionär med full invalidpension komma att uppgå till 1 750 kronor om året och folkpensionen för två gifta ålders- eller invalidpensionärer till sammanlagt 2 800 kronor om året. Änkepensionens och hustrutilläggets maximibelopp skulle komma att stiga till 1 050 kronor om året.

Änke- och änklingsbidragen föreslås höjda på samma sätt som änkepensionerna.

Förhöjningen föreslås utgå efter samma regler som de nuvarande indextilläggen, fränsett att någon anknytning till pensionspristalet icke sker.

1 — *Bihang till riksdagens protokoll 1953. 1 saml. Nr 15.*

I fråga om finansieringen av de förhöjda förmånerna föreslås att stat och kommun skola bidra till förhöjningen i samma proportion som i fråga om indextilläggen. Statens andel föreslås delvis täckt genom en höjning med åtta tiondelar av folkpensionsavgiften. Denna avgiftshöjning föreslås träda i kraft den 1 januari 1954; dock anses nuvarande bestämmelser böra gälla i fråga om pensionsavgifter, som påföras för år 1954 och tidigare år.

Förslag
till
Lag
om höjning av folkpensioner m. m.

Härigenom förordnas som följer.

1 §.

Folkpension i form av allmän ålderspension, tilläggs pension, änkepension eller hustrutillägg skall höjas för år räknat med

240 kronor för änkepensionsberättigad och för hustru, som uppbär hustrutillägg,

320 kronor för gift pensionsberättigad, vars make åtnjuter ålderspension eller tilläggs pension eller vars hustru uppbär hustrutillägg, samt 400 kronor för annan pensionsberättigad.

Bidrag enligt lagen den 26 juli 1947 om bidrag till änkor och änklingar med barn skall höjas med 240 kronor för år.

2 §.

Vad i lagen den 29 juni 1946 om folkpensionering, lagen den 30 juni 1947 om kommunernas bidrag till kostnaderna för folkpensioneringen och lagen om bidrag till änkor och änklingar med barn stadgas rörande indextillägg skall i tillämpliga delar gälla med avseende å höjning enligt förevarande lag.

Denna lag träder i kraft den 1 maj 1953.

---

*Utdrag av protokollet över socialärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 2 januari
1953.*

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden SKÖLD, ZETTERBERG, TORSTEN NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, ANDERSSON, LINGMAN, HAMMARSKJÖLD, NORUP, HEDLUND, PERSSON, HJALMAR NILSON, LINDELL, NORDENSTAM.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anmäler chefen för socialdepartementet, statsrådet Sträng, fråga om *höjning av folkpensioner m. m.* samt anför.

I årets statsverksproposition (femte huvudtiteln, punkt 91) har Kungl. Maj:t förut denna dag på min hemställan föreslagit riksdagen att för budgetåret 1953/54 till Bidrag till folkpensioner m. m. anvisa ett förslagsanslag av 1 030 000 000 kronor. I samband därmed omnämnde jag att jag hade för avsikt att förorda en höjning av nu utgående folkpensioner.

Jag anhåller nu att få upptaga denna fråga till närmare behandling.

Översikt av nu gällande bestämmelser.

Lagen den 29 juni 1946 om folkpensionering (nr 431; ändr. 221/1947, 527/1947, 732/1948, 264/1950, 157/1951, 332/1951 och 396/1952) trädde i kraft den 1 januari 1948. De ändringar i lagen, som beslöts 1952, skall till största delen icke vinna tillämpning förrän från den 1 januari 1954. Därför skall här först beröras f. n. gällande bestämmelser, i den mån de har betydelse i detta sammanhang. I ett senare avsnitt kommer därefter att lämnas en översikt över 1952 års folkpensionsreform.

Folkpensioneringslagen skiljer som bekant mellan å ena sidan ålderspension, som utgår efter det vederbörande fyllt 67 år, samt å andra sidan invalidpension, sjukbidrag och änkepension, vilka förmåner utgår för tid dessförinnan.

Ålderspension utgöres i första hand av allmän ålderspension. Denna förmån är till storleken oberoende av vederbörandes inkomst och förmögenhet. Den utgör för gift pensionsberättigad, vars make jämväl åtnjuter folkpension eller till vars hustru utgår hustrutillägg, 800 kronor samt för annan pensionsberättigad 1 000 kronor, allt för år räknat. Makar,

som båda fyllt 67 år, erhåller sålunda sammanlagt 1 600 kronor per år, medan en ogift över 67 år uppbär 1 000 kronor om året.

I n v a l i d p e n s i o n eller **s j u k b i d r a g** utgår till den vars arbetsförmåga är på visst sätt nedsatt samt utgöres av dels grundpension om 200 kronor per år och dels tilläggspension om högst 600 kronor per år för gift och högst 800 kronor om året för ogift pensionsberättigad. Grundpensionen utgår utan hänsyn till vederbörandes inkomst och förmögenhet, medan tilläggspensionen är inkomstprövad. Den senare höjes med en tredjedel, d. v. s. till högst 800 kronor, för gift person, vars make icke är pensionsberättigad och ej erhåller hustrutillägg.

Ä n k e p e n s i o n utgår till änka som vid mannens frånfälle fyllt 55 år och varit gift med honom minst fem år. I vissa fall kan änkepension utgå, oaktat änkan vid mannens frånfälle ej fyllt 55 år. Änkepension utgår efter inkomstprövning och utgör högst 600 kronor om året. Om änka åtnjuter folkpension i annan form, utgår ej änkepension.

H u s t r u t i l l ä g g utgår till pensionsberättigad gift mans hustru, därest hon fyllt 60 år och makarna varit gifta minst 5 år. Hustrutillägget utgöres av tilläggspension och bostadstillägg, uppgående till samma belopp som hustrun skulle ha erhållit i form av sådana förmåner, om hon varit berättigad till invalidpension. Hustrutillägg utgår icke till hustru, som själv åtnjuter folkpension, och utgår endast om det överstiger belopp, varmed mannens pension skall minskas, då hustrutillägg beviljas. När särskilda skäl föranleder därtill, kan hustrutillägg utgå, oaktat hustrun ej fyllt 60 år.

De nu angivna pensionsförmånerna höjes i förekommande fall med olika tillägg, såsom indextillägg, bostadstillägg, särskilt bostadstillägg och blindtillägg. För reglerna om indextillägg redogöres särskilt i följande avsnitt.

Rörande b o s t a d s t i l l ä g g e t — även benämnt statligt bostadstillägg för att skilja det från det särskilda bostadstillägget — gäller f. n., att riket är indelat i fem bostadskostnadsgrupper med hänsyn till bostads- och bränslekostnadernas storlek. I bostadskostnadsgrupp I, som omfattar en avsevärd del av landsbygden, ifrågakommer icke bostadstillägg, enär bostadskostnaderna inom denna grupp är avsedda att helt täckas av den allmänna pensionen. Bostadstillägget, som i sin helhet är inkomstprövat, utgör i bostadskostnadsgrupperna II—V för gift pensionsberättigad och änkepensionsberättigad högst 100, 200, 300 och 400 kronor samt för annan pensionsberättigad högst 150, 300, 450 och 600 kronor, allt för år. För gift pensionsberättigad, vars make ej åtnjuter folkpension eller hustrutillägg, skall bostadstillägget höjas med hälften.

S ä r s k i l t b o s t a d s t i l l ä g g utgår i kommun, som beslutat införa sådant tillägg, till pensionsberättigad som är mantalsskriven i kommunen. Tillägget utgår med belopp och enligt grunder som kommunen bestämmer och är i regel inkomstprövat.

Blindtillägg utgår till pensionsberättigad, som saknar synförmåga eller vars synförmåga är på visst sätt nedsatt, under förutsättning att han blivit blind före fyllda 60 år. Blindtillägget utgör 700 kronor om året, och är till storleken oberoende av den blindes inkomst eller förmögenhet.

I det föregående har angivits, att vissa folkpensionsförmåner är beroende av inkomstprövning. Tilläggs pension, statligt bostadstillägg, änkepension och hustrutillägg minskas nämligen med viss del av den pensionsberättigades årsinkomst. Enligt nu gällande regler sker minskningen med $\frac{5}{10}$ av årsinkomsten i vad den överstiger för gift pensionsberättigad 300 kronor (för makar tillsammans 600 kronor) och för annan pensionsberättigad 400 kronor. Om rätt föreligger till såväl tilläggs- eller änkepension eller hustrutillägg som statligt bostadstillägg, sker minskningen — med bortseende från indextillägg — proportionellt å tilläggs- eller änkepensionen eller hustrutillägget och det statliga bostadstillägget. Indextillägg minskas först sedan tilläggs- eller änkepensionen eller hustrutillägget i övrigt bortfallit.

Vid fastställande av vederbörandes årsinkomst skall annan folkpensionsförmån än blindtillägg icke medräknas och ej heller allmänt barnbidrag eller understöd som någon på grund av skyldskap eller svågerlag må vara föranledd utgiva. Under tiden den 1 juli 1952—den 31 december 1953 skall vidare pension på grund av arbetsanställning — dock ej pension i anledning av olycksfall i arbete eller yrkessjukdom — icke räknas såsom inkomst i vad den understiger för gift pensionsberättigad 450 kronor och för annan pensionsberättigad 600 kronor, allt för år. Härigenom har man alltså i fråga om sådan pension redan före den 1 januari 1954 infört den höjning av den avdragsfria inkomsten, som beträffande övriga inkomstslag träder i kraft först nämnda dag.

Beträffande förmögenhet gäller den skärpningsregeln, att förmögenhetens avkastning vid beräkningen av årsinkomsten skall höjas med 10 procent av det belopp, varmed förmögenheten överstiger för gift pensionsberättigad 7 500 kronor (för äkta makar tillsammans 15 000 kronor) och för annan pensionsberättigad 10 000 kronor.

Är den pensionssökande gift, skall hans årsinkomst beräknas utgöra hälften av makarnas sammanlagda årsinkomst och hans förmögenhet hälften av deras sammanlagda förmögenhet. Det må nämnas, att gift pensionsberättigad, när särskilda skäl föreligger, anses såsom ogift. Vidare kan ogift pensionsberättigad, vilken sedan avsevärd tid sammanlever med annan under äktenskapsliknande förhållanden, anses såsom gift med denne.

Årsinkomst skall avrundas till närmaste hela tiotal kronor. Uppgår folkpension icke till helt antal kronor, skall den avrundas till närmaste hela krontal.

De avdragsregler, för vilka nu redogjorts, avser icke de särskilda bostads-

tilläggen. För dessa gäller i detta hänseende vad vederbörande kommun bestämt.

Folkpensionsförmånerna kompletteras med vissa andra förmåner, bland dem de s. k. änke- och änklingsbidragen, varom bestämmelser är givna i *lagen den 26 juli 1947 om bidrag till änkor och änklingar med barn* (nr 531; ändr. 265/1950, 158/1951 och 398/1952). Enligt denna lag äger änka eller änklings, som under sin vårdnad har barn i äktenskapet med den avlidne maken eller annat barn, som vid makens död stadigvarande vistades i makarnas hem, erhålla bidrag av allmänna medel för egen del. Bidrag utgår dock endast under förutsättning, att barnet icke fyllt 10 år och att vårdnadshavaren stadigvarande bor tillsammans med barnet. Rätt till änke- och änklingsbidrag föreligger icke om vårdnadshavaren åtnjuter folkpension samt upphör om vederbörande ingår nytt äktenskap. Bidraget utgår med belopp motsvarande änkepension jämte statligt bostadstillägg enligt *lagen om folkpensionering*. Vidare höjes bidraget med indextillägg om samma belopp, som utgår å änkepension. Kommun kan besluta att till bidragsberättigad, som är mantalsskriven inom kommunen, skall utgå särskilt bostadstillägg i enlighet med de grunder kommunen bestämmer. Beträffande bidraget gäller i övrigt i tillämpliga delar vad i folkpensioneringslagen stadgas om änkepension, statligt bostadstillägg och särskilt bostadstillägg. Änke- och änklingsbidrag räknas icke såsom inkomst enligt nämnda lag.

Kostnaderna för folkpensionerna och änke- och änklingsbidragen bestrides av staten med bidrag av kommunerna såvitt angår de inkomstprövade förmånerna. Staten tillgodogör sig även de pensionsavgifter, som utgår enligt folkpensioneringslagen. Kostnadsfördelningen mellan staten och kommunerna regleras genom *lagen den 30 juni 1947 om kommunernas bidrag till kostnaderna för folkpensioneringen* (nr 398; ändr. 266/1950, 159/1951 och 397/1952). Kommun skall för varje kalenderår bidraga till kostnaderna dels för de inkomstprövade förmåner utom särskilda bostadstillägg, som under året utbetalats till inom kommunen mantalsskrivna pensionsberättigade, med en andel som motsvarar $\frac{3}{20}$ procent för varje fullt tiotal skatteören per invånare i kommunen (d. v. s. 1,5 procent för varje skattekrona per invånare), samt dels med hela kostnaden för särskilda bostadstillägg, som under året utgått i enlighet med av kommunen fastställda grunder. Kommun är dock icke skyldig bidraga med mera än halva kostnaden för annan inkomstprövad pensionsförmån än särskilt bostadstillägg. Allmän ålderspension jämte indextillägg därå ävensom grundpension och blindtillägg bekostas helt av staten. Pensionsstyrelsen uträknar de belopp, varmed kommunerna skall bidraga, och avfordrar kommunerna dessa belopp.

De nyss berörda pensionsavgifterna uttages i samband med de allmänna

skatterna av envar svensk medborgare fr. o. m. det år, varunder han fyller 18 år, t. o. m. det år då han uppnår 66 års ålder. Avgift utgår dock ej för år, då vederbörande icke är mantalsskriven i riket, ej heller för år, för vilket hans enligt förordningen om statlig inkomstskatt taxerade inkomst icke uppgår till 1 200 kronor eller, om han är gift och mantalsskriven såsom tillhörande samma hushåll som sin make, för år för vilket makarnas taxerade inkomster sammanlagt icke uppgår till nyssnämnda belopp. Avgift erlägges ej av den som under juni månad det år avgiften skall slutligen påföras ägt uppbära folkpension eller avlidit den 1 juli samma år. Pensionsavgiftens årsbelopp utgör 1 procent av den avgiftspliktiges enligt förordningen om statlig inkomstskatt taxerade inkomst eller, om han är gift och mantalsskriven såsom tillhörande samma hushåll som sin make, $\frac{1}{2}$ procent av makarnas sammanlagda taxerade inkomster. För varje avgiftspliktig är dock avgiften maximerad till 100 kronor. Avgiften utgår alltid i helt antal kronor och överskjutande öretal bortfaller.

Utbetalningen av folkpensionerna och änke- och änklingsbidragen handhaves av pensionsstyrelsen. Angående utbetalningen av de förstnämnda är särskilda föreskrifter meddelade i *kungörelsen den 20 juni 1947 angående sättet och tiden för utbetalning av folkpensioner* (nr 469; ändr. 267/1950 och 160/1951) och rörande änke- och änklingsbidragen gäller föreskrifterna i *kungörelsen den 26 september 1947 angående sättet och tiden för utbetalning av särskilda barnbidrag samt bidrag till änkor och änklingar med barn* (nr 769; ändr. 268/1950, 161/1951 och 503/1952).

Indexregleringen av folkpensionerna.

Tanken på en indexreglering av folkpensionerna framkom redan i samband med tillkomsten av 1946 års folkpensioneringslag, men man ansåg, att det i dåvarande läge ej var motiverat att indexreglera folkpensionerna. Emellertid visade prisutvecklingen snart en sådan tendens, att en dyrtidskompensation åt folkpensionärerna ansågs påkallad, och såsom ett provisorium i avvaktan på resultatet av en utredning rörande indexreglerade tillägg beslöts år 1948, att dyrtidstillägg för sagda år skulle utgå å folkpensionerna. Därvid bestämdes, att dyrtidstilläggen skulle utgå efter en kompensationsgrad av 5 procent, d. v. s. med en förhöjning per år av 30 kronor för änkepensionsberättigad och för den som uppbär hustrutillägg, 40 kronor för gift pensionsberättigad, vars make jämväl åtnjuter folkpensionsförmån eller till vars hustru utgår hustrutillägg, samt 50 kronor för annan pensionsberättigad. Detta provisorium utsträcktes sedermera att gälla även för år 1949.

År 1950 genomfördes indexreglering av folkpensionerna, en reglering som år 1951 reviderades bl. a. i fråga om utbetalningssystemet. Syftet med denna indexreglering var — och är — att upprätthålla folkpensionernas realvärde och avser att ge folkpensionärerna täckning för den levnads-kostnadsökning, som inträffat efter det folkpensioneringslagen antogs i juni 1946. Den innebär, att socialstyrelsen enligt de grunder, som angives i kungörelse den 16 juni 1950 (nr 391), verkställer beräkning av förhål-landet mellan de allmänna levnadskostnaderna under varje kvartals sista månad och levnadskostnaderna i juni 1946. På grundval av dessa beräk-ningar fastställer Kungl. Maj:t under nästpåföljande kvartals första månad det procenttal (pensionspristalet), som utmärker angivna förhållande. Så-lunda fastställt pensionspristal gäller fr. o. m. månaden efter den, var-under det faststälts, t. o. m. den månad, då nytt pensionspristal fastställes.

Det indexintervall, som utlöser ändring i indextilläggen, har bestämts till 5 enheter. Vid avvägandet av intervallets storlek togs hänsyn bl. a. till den kompensationsgrad, efter vilken de provisoriska dyrtidstilläggen på folkpensionerna utgått.

Varje stegring av pensionspristalet med 5 hela enheter utlöser auto-matiskt indextillägg med 5 procent å pensionernas i lagen angivna maximi-belopp, bortsett från bostadstillägg, eller för år räknat med samma belopp, som nyss angivits för de provisoriska dyrtidstilläggen. Den som enbart har grundpension eller sådan förmån i förening med blindtillägg erhåller dock icke indextillägg, ty dessa förmåner har av särskilda skäl undantagits från indexregleringen.

Person med änke- och änklingsbidrag äger rätt till indextillägg enligt samma grunder, som gäller för änkepension.

Pensionspristalet för månaderna november 1952 — januari 1953 har genom kungörelse den 17 oktober 1952 (nr 659) fastställts till 138, varför fr. o. m. november 1952 den allmänna ålderspensionen jämte indextillägg för ogift utgör ($1\ 000 + 350 =$) 1 350 kronor för år, under det att dessa förmåner för makar, som båda är folkpensionärer, sammanlagt uppgår till ($800 + 800 + 280 + 280 =$) 2 160 kronor om året.

Genom *lag den 6 juni 1952 om extra tillägg för år 1952 å folkpensioner m. m.* (nr 326) bereddes folkpensionärerna en särskild kompensation för levnadskostnadsökningarna utöver vad indextilläggen medför. Anledningen härtill var vissa under året inträffade, för folkpensionärerna speciellt känn-bara prishöjningar å viktiga livsmedel. Tillägget hade form av ett icke inkomstprövat fristående engångstillägg till dem som uppbar allmän ålders-pension, tilläggspension, änkepension, hustrutillägg eller änke- och änklingsbidrag och utbetalades i juli månad 1952 med belopp, motsvarande ett femprocentigt indextillägg för vederbörande pensionärskategori. Det extra tillägget utgick helt av statsmedel.

1952 års folkpensionsreform.

Såsom förut nämnts beslöts vid 1952 års riksdag vissa ändringar i folkpensioneringslagen. Dessa ändringar, som skall träda i kraft den 1 januari 1954, innebär i huvudsak följande.

De för inkomstprövningen gällande avdragsreglerna mildras för att bereda folkpensionärerna större möjligheter än f. n. att utnyttja sin arbetskraft och att inneha sparkapital eller annan motsvarande tillgång utan att folkpensioneringens inkomstprövade förmåner beskäres alltför starkt. Sålunda höjes den avdragsfria inkomsten till 750 kronor för gift pensionsberättigad (för makar tillsammans 1 500 kronor) och till 1 000 kronor för annan pensionsberättigad, allt för år. Avdragsfaktorn, d. v. s. den del av det överskjutande årsinkomstbeloppet varmed de inkomstprövade pensionsförmånerna skall minskas, ändras till $33\frac{1}{3}$ procent för inkomst mellan 1 000 och 1 400 kronor för ogift och inkomst mellan 1 500 och 2 100 kronor för äkta makar samt $66\frac{2}{3}$ procent för inkomst därulöver.

Dessa avdragsregler skall gälla för alla inkomstprövade förmåner och således avse även de kommunala bostadstillägg, som skall ersätta de nuvarande statliga och särskilda bostadstilläggen. Beträffande de kommunala bostadstilläggen skall gälla, att varje kommun äger besluta, om sådant tillägg skall utgå i kommunen eller icke, ävensom bestämma maximibeloppet för tillägget. Grunderna i övrigt för beräkningen av tillägget beslutes också av kommunen, dock med vissa undantag främst avseende att, om tillägget enligt kommunens beslut skall vara inkomstprövat, folkpensioneringslagens avdragsregler skall gälla för tillägget ävensom lagens bestämmelser rörande inkomstberäkningen. En följd av införandet av de kommunala bostadstilläggen är, att folkpensioneringslagens bostadskostnadsgruppering försvinner. Kommunalt bostadstillägg kan tillerkännas ej blott folkpensionär och folkpensionärs hustru, som uppbär hustrutillägg, utan även den som är berättigad till änke- och änklingsbidrag.

Övergångsbestämmelserna till den nya lagstiftningen innehåller en garanti för att de folkpensionärer, som vid ikraftträdandet av de nya bestämmelserna uppbär statligt bostadstillägg, blir bibehållna vid nuvarande förmåner i detta hänseende. Den som vid utgången av år 1953 åtnjuter dylikt tillägg äger sålunda för tiden därefter erhålla folkpension med minst det belopp, varmed pensionen skulle ha utgått, om de nuvarande bestämmelserna rörande sagda tillägg alltså varit gällande. Det belopp, varmed folkpensionen i sådant fall överstiger vad eljest skulle ha utgått, anses som kommunalt bostadstillägg.

En följd av att det statliga bostadstillägget försvinner är, att maximibeloppet av hustrutillägget i folkpensioneringslagen ej längre kan anknytas till summan av tilläggspension och bostadstillägg utan fixeras till 600 kro-

nor per år. Detta belopp höjes med indextillägg och eventuellt även med kommunalt bostadstillägg.

Reglerna för finansieringen av folkpensionerna samt änke- och änklingsbidragen ändras även i vissa avseenden. Maximigränsen för kommunernas skyldighet att bidra till kostnaderna för tilläggspensioner, änkepensioner och hustrutillägg höjes sålunda från 50 till 60 procent. Vidare skall kommunerna bidra till kostnaderna för de kommunala bostadstilläggen med $\frac{4}{20}$ procent för varje fullt tiotal skatteören per invånare i kommunen, dock med högst 60 och lägst 25 procent av totalkostnaden för bostadstilläggen i kommunen.

Vissa framställningar i ärendet.

Landsbygdspartiet bondeförbundet har i en till Kungl. Maj:t ställd skrivelse den 17 juni 1952 påyrkat en förbättrad allmän ålderspension. De ökade utgifter för staten, som föranleddes av en sådan reform, torde delvis kunna finansieras genom höjda pensionsavgifter.

Vidare har *Sveriges folkpensionärens riksorganisation* i skrivelse den 4 november 1952 till Kungl. Maj:t hemställt, att förslag snarast måtte framläggas till sådan höjning av pensionsförmånernas grundbelopp, som innebär ett återställande av beloppens ursprungligen avsedda realvärde samt tillförsäkrar folkpensionärerna skälig andel i den allmänna standardstegringen.

Framställningar om höjning av folkpensionerna har inkommit även från andra organisationer ävensom från enskilda personer.

Departementschefen.

När statsmakterna år 1946 enade sig om att genomföra en så betydande höjning av folkpensionerna, som den då antagna lagen om folkpensionering innebar, var anledningen därtill att man ansåg, att samhället icke kunde nöja sig med att endast lämna de gamla och arbetsoförmögna livets oundgängliga nödtröft. Omsorgen om dem borde i stället inriktas på att bereda dem en levnadsstandard, som kunde anses skälig i förhållande till den, varå medborgare med låga inkomster i gemen levde. Vid nämnda tid hade det stora flertalet medborgare på grund av kontinuerligt ökad avkastning av produktionen fått en betydande förbättring av sina levnadsvillkor. I enlighet härmed var man ense om att pensionärerna, som i allmänhet under ett verksamt liv deltagit i det produktiva arbetet, hade berättigade anspråk på en standardförhöjning, även om det härvidlag icke var möjligt att bereda dem samma ställning som övriga medborgare.

Redan i samband med tillkomsten av 1946 års folkpensioneringslag uttalade min företrädare i ämbetet, att folkpensionärerna, därest levnads-

kostnadsutvecklingen skulle gå i ogynnsam riktning, borde erhålla kom-
pensation därför, en uppfattning som delades av riksdagen. Tämli-
gen snart visade också prisutvecklingen sådan tendens, att en dyrtidskompensation
åt folkpensionärerna befanns motiverad. Denna fick till en början — under
åren 1948 och 1949 — form av särskilda dyrtidstillägg men erhö-
ll efter beslut av 1950 års riksdag karaktär av en automatiskt verkande index-
reglering av folkpensionerna, syftande till att upprätthålla pensionernas
realvärde och att ge folkpensionärerna täckning för den levnadskostnads-
ökning, som inträffat efter det folkpensioneringslagen antogs år 1946.
Indexregleringen innebär, att varje femprocentig stegring av folkpensionä-
rernas levnadskostnader utlöser indextillägg med 5 procent av pensioner-
nas i lagen angivna maximibelopp — 600, 800 resp. 1 000 kronor — eller
närmare bestämt med 30 kronor för änkepensionsberättigad eller för
hustru, som uppbär hustrutillägg, med 40 kronor för gift pensionsberät-
tigad, vars make åtnjuter ålders- eller tilläggspension eller vars hustru
uppbär hustrutillägg, samt med 50 kronor för annan pensionsberättigad.
Den som uppbär änke- eller änklingsbidrag får indextillägg efter samma
grunder som fastställts för änkepensionärerna.

Genom denna indexreglering har folkpensionsbeloppen höjts i betydande
mån. Sedan maj 1952 är således folkpensionerna höjda med sju index-
tillägg om resp. 30, 40 och 50 kronor för vederbörande pensionärskategori
och den allmänna ålderspensionen för ogift utgår efter ett belopp — bort-
sett från bostadstillägg — för år räknat av $(1\ 000 + 350 =)$ 1 350 kronor,
medan makar, som båda är ålderspensionärer, sammanlagt uppbär allmän
ålderspension efter ett årsbelopp av $(800 + 800 + 280 + 280 =)$ 2 160 kro-
nor. Under juli månad år 1952 utgick härjämte till folkpensionärerna ett
extra tillägg, avsett att utgöra kompensation för inträffade prisfördy-
ringar å vissa livsmedel och till storleken motsvarande ett indexsteg för
resp. pensionärskategori. Inräknat sistnämnda tillägg har således de i lagen
fastställda pensionsbeloppen förhöjts med 40 procent.

I detta sammanhang bör också erinras om de förbättringar, som stora
kategorier folkpensionärer erhåller genom den mildring av folkpensione-
ringens inkomstprövning, som beslöts förra året och som var förbunden
med en sådan omläggning av systemet för bostadstilläggen att dessas
storlek blir beroende av kommunernas beslut. Verkningarna av 1952 års
reform i sistnämnda del är ännu svåra att överblicka, men såvitt man
redan nu kan se kommer de kommunala bostadstilläggen att i stor ut-
sträckning innebära fördelar för folkpensionärerna.

Emellertid har den fortgående allmänna produktionsstegringen medfört,
att de i arbetslivet verksamma överlag ej blott fått täckning för de sedan
år 1946 stegrade levnadskostnaderna utan även erhållit en avsevärd stan-
därförbättring. För att bedöma storleken av denna förbättring vore
givetvis ett studium av årslöneutvecklingen under åren 1946—1952 av

intresse. Tillförlitliga uppgifter rörande årslönerna är emellertid icke tillgängliga för flertalet arbetargrupper; i varje fall gäller detta den ifrågavarande perioden. Därför torde i stället timförtjänsten få tjäna som underlag för frågans bedömande. Timlöneutvecklingen under åren 1946—1952 för olika kategorier, som tillhör medel- eller låglönegrupperna, företer stora variationer, i det att några grupper, t. ex. lantarbetarna, erhållit en större löneökning än andra, beroende bl. a. på vederbörande grupps utgångsläge vid början av ifrågavarande period. En grupp, inom vilken lönestegringen synes tämligen bra återspegla välståndsutvecklingen, utgör industriarbetarna. För vuxen manlig industriarbetare har den genomsnittliga timförtjänsten under tiden 1946—1952 stigit med nära 90 procent. Vid beräkningen av denna löneutveckling har siffran för augusti 1952, jämförd med årsmedeltalet för år 1951, betraktats som representativ för det senaste årets lönestegring. I den angivna siffran innefattas givetvis ej blott en reallöne- eller standardförbättring utan även kompensation för ökade levnadskostnader.

Den standardförbättring, som kommit den arbetsföra befolkningen till del, har ej någon motsvarighet för folkpensionärernas vidkommande. Enligt min mening är det emellertid riktigt, att även folkpensionärerna beredes en rättvis andel i den allmänna standardförbättringen. Att så sker innebär endast ett fullföljande av den tanke, som kom till uttryck vid avvägningen av de nuvarande folkpensionsbeloppens storlek.

När det gäller att avgöra hur stor standardförbättringen bör vara för folkpensionärerna, synes mig det förut angivna procenttalet för industriarbetarna böra kunna tjäna till en viss ledning. Man kan dock ej bortse från det förhållandet, att de i produktionen verksamma fått vidkännas minskning av sina inkomstökningar genom skatt. För flertalet folkpensionärer spelar skatteprogressionen knappast någon roll. För att bli tillämpligt på folkpensionerna bör sålunda det angivna procenttalet avseende industriarbetarnas löneutveckling reduceras. Det bör vidare i detta sammanhang beaktas att de folkpensionärer, som saknar eller har allenast obetydlig egen inkomst, erhåller tillskott till sina pensioner i form av bostadstillägg.

Standardförbättringens storlek måste givetvis också anpassas efter de möjligheter som — utan att andra angelägna reformer behöver undanskjutas — i dagens situation finnes för en utgiftsstegring av en omfattning som det här blir fråga om. Förbättringen måste alltså vägas mot andra förestående utgiftsstegringar, bland vilka under femte huvudtiteln må nämnas anslagen till arbetslöshetsförsäkringen, de särskilda barnbidragen, bidragsförskotten, mödrahjälpen, ålderdomshemmen, bostadsrabatterna och, om än något mera avlägset, sjuk- och yrkesskadeförsäkringen.

Vid övervägande av de olika omständigheter, till vilka enligt min mening hänsyn bör tagas i detta hänseende, har jag kommit fram till att en sammanlagd uppräknig av de år 1946 beslutade folkpensionerna med cirka 75

procent är rimlig och möjlig. Om man frånräknar den förhöjning om tillhoppa 40 procent som folkpensionärerna redan erhållit, skulle detta innebära en ytterligare höjning med 35 procent av pensionernas grundförmåner.

En sådan standardförbättring motsvarar en ökning med 25 procent av folkpensionernas grundbelopp jämte av levnadskostnadsökningen betingade tillägg, d. v. s. indextillägg och extra tillägg, vilket sistnämnda tillskott till folkpensionerna även i fortsättningen förutsättes komma folkpensionärerna till godo. Beloppsmässigt innebär förbättringen att en ogift pensionsberättigad — dock ej änkepensionsberättigad — samt en gift folkpensionär, vars make ej åtnjuter folkpensionsförmån, årligen erhåller ytterligare 350 kronor, en gift folkpensionär, vars make uppbär sådan förmån, 280 kronor — två gifta pensionärer sammanlagt sålunda 560 kronor — samt den som uppbär änkepension eller hustrutillägg 210 kronor. Dessa belopp motsvarar för varje kategori storleken av sju indextillägg. Efter standardförbättringens genomförande och inklusive nuvarande indextillägg och extra tillägg erhåller en ensamstående ålders- eller invalidpensionär, för vilken pensionens grundbelopp utgör 1 000 kronor om året, sammanlagt 1 750 kronor. För två gifta ålders- eller invalidpensionärer blir motsvarande belopp resp. 1 600 kronor och 2 800 kronor. En änkepensionsberättigad med en grundförmån av 600 kronor erhåller 1 050 kronor, vilket också gäller för den som uppbär hustrutillägg. I förekommande fall höjes de angivna beloppen med olika former av bostadstillägg samt med blindtillägg.

Då standardförbättringen i verkligheten innebär en ökning av pensionsförmånernas grundbelopp synes det redan på denna grund naturligt, att förbättringen, i likhet med indextilläggen, får följa samma regler som vederbörande grundförmån. För en ålderspensionär bör följaktligen standardförbättringen ej göras beroende av inkomstprövning, under det att för övriga folkpensionärer, d. v. s. personer med invalidpension, sjukbidrag, änkepension eller hustrutillägg, förhöjningen bör göras inkomstprövad på samma sätt som hittills varit fallet med folkpensionen för dessa kategorier. För en sådan lösning i fråga om ålderspensionärerna — den utan jämförelse största folkpensionärgruppen — talar också att en inkomstprövning av standardförbättringen synes förutsätta att de av dessa pensionärer, som ej har enbart folkpensionen att existera på utan vid sidan därav har annan inkomst, redan kommit i åtnjutande av standardförbättringen i form av ökade egna inkomster. Så torde dock endast vara fallet med den mindre grupp av ålderspensionärer, som har regelbundet arbete i den öppna marknaden. För den övervägande delen av de ålderspensionärer, som har egna inkomster, torde inkomsten ej ha följt med i standardutvecklingen. Vidare skulle en inkomstprövning av ålderspensionärernas standardförbättring draga med sig ett betydande administrativt merarbete, som helt enkelt skulle omöjliggöra reformens ikraftträdande under år 1953.

I de fall, där standardförbättringen enligt vad nyss sagts göres inkomstprövad, blir följderna viss höjning av de övre inkomstgränser, där den sista delen av den inkomstprövade förmånen bortfaller på grund av den egna inkomsten. Denna höjning synes dock ej f. n. ge anledning till förnyad omprövning av reglerna för inkomstprövningen, vilka såsom redan nämnts ändrades förra året.

Såsom framgår av vad jag redan anfört är avsikten med den nu aktuella förbättringen av folkpensionerna icke att skapa någon ny folkpensionsförmån. Förbättringen är till sin natur att anse såsom en nominell uppräkning av folkpensionerna, avsedd att låta folkpensionärerna bli delaktiga i den allmänna förbättringen av levnadsstandarden, som ägt rum sedan folkpensioneringslagen antogs. Under sådana förhållanden bör standardförbättringen av folkpensionerna finansieras enligt samma regler, som gäller för den grundförmån som höjes, alltså i enlighet med vad som nu är fallet med indextilläggen. Detta innebär, att förbättringen av den allmänna ålderspensionen bekostas helt av staten, under det att kostnaderna för förbättringen av övriga förmåner fördelas mellan stat och kommun. Varje kommun svarar härvid för kostnaderna inom kommunen med en andel motsvarande $\frac{3}{20}$ procent för varje fullt tiotal skatteören per invånare i kommunen, dock med viss maximering. Statens andel i totalkostnaderna för standardförbättringen kan för budgetåret 1953/54 beräknas till 92,4 procent därav.

Kostnaden för den nu föreslagna standardhöjningen kan enligt en inom pensionsstyrelsen gjord beräkning uppskattas till omkring 260 milj. kronor om året. Därav faller enligt vad nyss sagts 92,4 procent på staten eller omkring 240 milj. kronor. Av den redogörelse som chefen för finansdepartementet lämnat för det ekonomiska läget och den aktuella statsfinansiella situationen torde framgå att utan att nya inkomster tillföres statsverket budgeten — sedan avvägning skett mellan olika anspråk — ej torde för förevarande ändamål kunna belastas med mer än ca 100 milj. kronor. Återstoden eller omkring 140 milj. kronor torde därför böra täckas genom en höjning av folkpensionsavgiften. För att bereda staten en inkomstökning med sistnämnda belopp erfordras en ökning av pensionsavgiften med åtta tiondelar. Då pensionsavgiften f. n. utgår med en procent av den avgiftspliktiga till statlig inkomstskatt taxerade inkomst eller, om han är gift och mantalsskriven såsom tillhörande samma hushåll som sin make, $\frac{1}{2}$ procent av makarnas sammanlagda taxerade inkomster, dock med högst 100 kronor om året för varje avgiftspliktig, skulle den erforderliga ökningen — med utgångspunkt från gällande regler om avgiftens fördelning mellan äkta makar — innebära att pensionsavgiften fastställdes till 1,8 procent av den taxerade inkomsten eller i äktamakefallet 0,9 procent därav och att maximivavgiften höjdes till 180 kronor.

En sådan höjning av pensionsavgiften kan anses motiverad även ur den

synpunkten, att man därigenom i stort sett återställer den ursprungliga relationen mellan avgifts- och skattefinansieringen av folkpensionerna; och den enskildes bidrag till sin folkpension kommer därmed att stå i ungefär samma förhållande till förmånen, som ursprungligen avsågs.

Då den reformering av folkpensioneringen som jag här förordat avser att vara av bestående art synes det naturligt, att reformen nu också får sin slutliga utformning. Detta skulle i fråga om pensionernas belopp innebära, att de i folkpensioneringslagen angivna grundbeloppen uppräknas i enlighet med vad jag förut anfört. Å andra sidan är det naturligen ur pensionärernas synpunkt av största vikt att höjningen genomföres snarast möjligt. Om så skall kunna ske måste emellertid höjningen tekniskt anpassas efter de svårigheter, som under innevarande år föreligger för pensionsstyrelsen att hinna med det merarbete, som ett genomförande av reformen medför. Härvid är att märka att pensionsstyrelsens kapacitet detta år är synnerligen hårt ansträngd, enär pensionsstyrelsen — utöver det löpande arbetet — under året har att i praktiken omsätta de förändringar i fråga om folkpensioneringen, som beslöts förra året och vilka skall träda i kraft den 1 januari 1954. Arbetet härmed beräknas nödvändig-göra omprövning av ej mindre än bortåt 500 000 pensionsärenden med uppläggning av nya kort etc.

Verkställda undersökningar har givit vid handen, att en höjning av grundbeloppen i folkpensioneringslagen skulle föranleda omräkning av ytterligare minst 40 000 pensionsärenden samt dessutom medföra åtskilliga andra tekniska besvärligheter, för vilkas enskildheter jag icke här torde behöva redogöra närmare. Dessa svårigheter undvikas helt om den nu aktuella höjningen av folkpensionerna regleras i en särskild lag och konstrueras såsom ett tillägg av samma natur som indextillägget.

Mot en ändring av folkpensioneringslagens grundbelopp talar även att en höjning av dessa belopp kan aktualisera frågan om en översyn av det nuvarande indexsystemet inom folkpensioneringen. Detta system bygger ju såsom nämnts på principen att varje femprocentig ökning av folkpensionärernas levnadskostnader skall medföra en motsvarande förhöjning av folkpensionernas grundbelopp. Därest den nu föreslagna höjningen inräknas i grundbeloppen, föranleder detta, att de gällande indextilläggen ej kommer att stå i motsvarande förhållande till grundbeloppen. I samband med överväganden rörande indexsystemet kan även den frågan aktualiseras, om ej några av de nuvarande indextilläggen bör inräknas i grundbeloppen. En så omfattande ändring av folkpensioneringen synes utesluten under övergångstiden för 1952 års reform. Härtill kommer vissa lagtekniska svårigheter med att nu införa erforderliga författningsbestäm-melser i folkpensioneringslagen, enär detta fordrar att lagen ändras såväl i dess nu övergångsvis gällande lydelse som i dess lydelse fr. o. m. den

1 januari 1954. Med hänsyn härtill och då olika ändringsförslag, berörande skilda delar av folkpensioneringslagen, f. n. prövas inom socialdepartementet men ej hinner föreläggas årets riksdag — jag syftar främst på änkepensionerna och anstaltsvårdades folkpension — synes det mest rationellt, att reformens slutliga lagtekniska utformning får anstå.

Med hänsyn till det sagda förordar jag, att höjningen av folkpensionerna nu — i en fristående lag — utformas efter samma regler som gäller för indextilläggen, dock givetvis utan någon anknytning till pensionspristalet. Det blir alltså fråga om en höjning av allmän ålderspension, tilläggs-pension, änkepension och hustrutillägg, vilken höjning — såsom jag redan berört — inkomstprövas i den mån grundförmånen är beroende av inkomstprövning. Det förhållandet, att invalidernas grundpension å 200 kronor icke förhöjes, innebär ej att personer med enbart grundpension skulle vara betagna rätten till standardförhöjning. Så snart deras inkomstförhållanden medger en inkomstprövad förmån utgår standardförhöjning liksom indextillägg men i form av tilläggs-pension.

Den nu valda metoden att höja folkpensionerna medger administrativt sett att höjningen utgår redan fr. o. m. den 1 maj 1953; och jag förordar att höjningen träder i kraft nämnda dag.

Det extra tillägg å folkpensionerna, som beslöts vid 1952 års riksdag, bör i fortsättningen komma folkpensionärerna till godo såsom en del av folkpensionen. Vad förut anförts i fråga om kostnadernas fördelning mellan stat och kommun föreslås därför gälla även detta tillägg. Lagtekniskt sett synes tillägget böra sammanarbetas med standardförbättringen.

Änke- och änklingsbidragen enligt lagen den 26 juli 1947 om bidrag till änkor och änklingar med barn är till beloppen anknutna till folkpensioneringens änkepensioner och är indexreglerade och inkomstprövade på motsvarande sätt. Det extra tillägget utgick även på nämnda bidrag. Det synes naturligt, att standardförhöjningen även bör avse änke- och änklingsbidragen, varvid normerna för änkepensionerna bör tillämpas även i detta hänseende.

I anslutning till den höjning av folkpensionerna, som jag här förordat, vill jag erinra om att i gällande skattelagar meddelats särskilda bestämmelser angående folkpensionärers beskattning. Sålunda stadgas bl. a., att därest skattskyldig varit för sin försörjning *helt* beroende av vad han uppburit i form av folkpension, den taxerade inkomsten regelmässigt bör minskas med ett belopp motsvarande vad han sålunda uppburit, dock högst 3 000 kronor. Detta innebär att sådan skattskyldig blir fritagen från beskattning. Det sammanlagda beloppet av den skattskyldige tillkommande ortsavdrag och nämnda extra avdrag täcker nämligen nu utgående pensionsförmåner. Vad nu sagts gäller även skattskyldig, som för sin försörjning varit helt beroende av vad han uppburit i form av bidrag, som avses i

lagen om bidrag till änkor och änklingar med barn. Även efter den av mig föreslagna höjningen av pensionsbeloppen kommer de sammanlagda pensionsförmånerna att rymmas inom det skattefria beloppet (ortsavdrag + 3 000-kronorsavdrag). Jag förutsätter sålunda att skattskyldiga, vilka för sin försörjning är helt beroende av folkpensionen, även i fortsättningen blir fritagna från beskattning i samma utsträckning som för närvarande.

Vidare anser jag mig böra framhålla att en sådan höjning av folkpensionen, som nu föreslagits, påkallar en omprövning av reglerna om samordningen mellan folkpensionerna och andra av statsmedel utgående pensioner till statstjänstemän m. fl. I vilken omfattning de i detta hänseende gällande bestämmelserna bör ändras är föremål för övervägande och kommer senare att anmälas av chefen för civildepartementet.

Vad jag förut anfört såsom skäl för att i en fristående lag reglera frågan om en höjning av folkpensionerna äger icke motsvarande giltighet beträffande ändringen av folkpensionsavgifterna. Härvidlag talar tvärtom skäl mot att ej vidtaga erforderliga ändringar i folkpensioneringslagen. Detta sammanhänger med att enligt vad jag erfarit chefen för finansdepartementet har för avsikt att förordna framläggande för 1953 års riksdag av ett på grundval av 1949 års uppbördssakkunnigas betänkande angående vissa ändringar i uppbördsförfarandet (SOU 1952:1) upprättat förslag, som även berör folkpensioneringslagens bestämmelser om finansieringen av folkpensionerna. Ett genomförande av nämnda förslag, som bl. a. avser fördelningen av folkpensionsavgiften mellan äkta makar, synes medföra vissa komplikationer vid utformningen av en fristående bestämmelse rörande den nu föreslagna höjningen av pensionsavgiften.

Höjningen av pensionsavgiften synes därför böra genomföras medelst en ändring av 19 § i folkpensioneringslagen. Denna ändring — varigenom alltså pensionsavgiften höjes i överensstämmelse med vad jag tidigare angivit — synes böra träda i kraft den 1 januari 1954; dock bör nuvarande avgiftsbestämmelser gälla i fråga om pensionsavgifter, som påföres för år 1954 eller tidigare år, d. v. s. pensionsavgifter som beräknas med hänsyn till inkomsterna under år 1953 och tidigare år.

Såsom nämnts är f. n. inom finansdepartementet en proposition berörande bl. a. bestämmelserna i 19 § folkpensioneringslagen under utarbetande. Propositionen torde ej kunna föreläggas riksdagen förrän någon tid in på detta år. Då även den med nämnda proposition avsedda ändringen av 19 § folkpensioneringslagen är avsedd att träda i kraft den 1 januari 1954 torde — för undvikande av att samma riksdag skall vid olika tillfällen besluta om ändringar av samma författningsbestämmelse, avsedda att träda i kraft vid samma tidpunkt — riksdagens beslut om höjning av folkpensionsavgiften i förevarande sammanhang böra erhålla formen av

ett principbeslut, varigenom den av mig nu förordade höjningen fastställes. Själva författningsändringen synes i enlighet härmed böra anstå för att genomföras i samband med det förslag som chefen för finansdepartementet ämnar framlägga.

Föredragande departementschefen hemställer härefter att Kungl. Maj:t måtte genom proposition föreslå riksdagen att

dels antaga ett inom socialdepartementet upprättat förslag till *lag om höjning av folkpensioner m. m.*,

dels ock besluta att från och med den 1 januari 1954 den f. n. fastställda folkpensionsavgiften i princip höjes med 0,8 procent, dock att nuvarande regler för avgiftens storlek fortfarande skall gälla i fråga om pensionsavgifter för år 1954 eller tidigare år.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Olof Särnmark.